

blouznění nestačí. Možno, že básník učí absolutnu; ale pak by právě to absolutno musilo být určitě opsáno jako životní řád a řehole.

Z Jana se vyklube nakonec slaboch, tatrman, frazér, hastroš; něco polovičatého. Zabil a nezabil svého strýce. Zabíjel v myšlenkách, nezabil nožem. Doktor ho přesvědčí ve scéně originálně pojaté, že takoví slabochi ani zabítí *nemohou*. A trosečnický Don Quijote zmoudří; vrátí se do rodinné koleje, ke krbu, ke své slepičí snoubence. Byla by to tedy hra o ilusi a desilusi? O vystrážlivění z opilství? Pak by to bylo přes ono originální pojetí, o němž jsem se zmínil, nenové; odkazovalo by to nazpět k epigonskému romantismu, k létům devadesátým.

A proč nedal autor Janovi otce a matku? Proč mu dal strýce a tetu? S rodiči byl by zápas mnohem dramatičtější než s příbuznými. Na tetě a strýci ulpívá vždycky něco bezděky komického. Já alespoň jako dítě jsem to cítil a nebral jsem své strýce a tety nikdy příliš vážně.

V poslední scéně básník a učitel začíná učit jině dítě, náhodou zase Jana. Pokračuje tedy ve svém poslání, které je silnější než všecka jeho zklamání, všechny jeho nezdary? Chce *tohle* říci básník? Nebo něco jiného? Neboť uvažte: neučí již svého nového žáčka snům, neopájí ho poesíí dálav, touhami absolutna, ne: vykládá mu geometrickou větu Pythagorovu. Znamená to, že i on zestřízlivěl? Zaměnil blouznivost za něco pozitivního a matematického? I zde by se tedy odehrávalo drama desiluse? Nevím, autor mne nechává v pochybách. Což pokládám za chybu právě zde, kde by měl být nejurčitější.

Jest tento básník myšlen jako posel nějakého velikého nesmluvného principu životného? Kdyby to bylo jasně pojato a důsledně provedeno, musilo by to dáti mesianistické drama úžasné síly. Škoda, že se takto — při své nejasnosti a neurčitosti — nedostal autor přes první jeho začátky.

A tak zbývá ti v duši jen ozvěna čehosi velce chtěného, ale také fantomatického a embryonálního. Velikých vztýčených stínů, bijících se spolu slovy — slovy veliké básnické krásy —, ale přece konec konců jen slovy. Připomínají ti chvílemi Claudela ve své tvrdé ražbě, ve své sentenční kantiléně.

Ať tak, ať onak: cítím, že tu leží veliké básnické možnosti, kterých autor nevytěžil, jichž se ledva letmo dotkl, aby jich pak minul; ale snad se k nim vrátí ve své tvorbě pozdější.

Režisér Honzl vycítil dobře neosymbolickou náznakovou stínovost této hry: fantómy rostoucí až do studené hrůzy popůlnočního nebe, halucinace trpícího zraku toužícího po realizaci v živé hmotě. Při svých nedostatečných prostředcích hmotných mohl jen napovědět, ale napověděl správně. Jinak herci: měli dopovědět, ale zůstali vesměs autorovi i nám nemálo dlužni.

Nákladem Odeonu vyšlo první číslo této nové revue, bohaté obsahem opravdu aktuálním. Mají tu básně Soupault (vzkaz „Do Prahy“), Nezval („Pozdrav Soupaultovi“), K. Biebl („Protinožci“), J. Seifert („Mokrý obraz“: „— hrávali jsme domina, / domina černých teček s hubenými dívkami z baru, / dívající se na jejich kolena, // jež byla vyzáblá / jako dvě lebky s hedvábnou korunkou podvazků / v zoufalém království lásky“), F. Halas, Jiří Voskovec; jsou tu překlady z Apollinaire (z jeho Kaligramů), z Lautréamonta; jsou zde kritické stati J. Fučíka, B. Václavka, K. Honzika, Štyrského & Toyenové, Teigehe, Honzla, řada referátů a poznámek; jsou tu ukázky moderní architektury E. Linharty, K. Seiferta, J. Krejčara, obrazy J. Rösslera, Toyenové, Štyrského; je tu fotografie Chaplina, Friga, Josefiny Bakerové... Co je sympatické na ReDu, jest jeho mnohostrannost: všímá si všech složek moderní kultury. Dále svěží, volný, širý vzduch světový, opravdu kamarádký, družný bez snobismu a exklusivismu. Není tu povýšeného a laciného apartnictví, jak je pěstovala nebožka Moderní revue; není to „kaplička“, kde celebruje pontifex a kde rozehrávají zvonečky i kaditelnice ministranti. ReD bude záhy potřebný každému, kdo se chce poučit o díle posledních generací, cizích i domácích, příteli jako odpůrci, který chce poznati a nechce jen nadávati.

Anketa o „Knihách zdarma“

Vážení pánové,
odpovídám na Váš dotazník takto:

Ad 1. Neviděl jsem edice Knih zdarma. Jde-li opravdu, jak píšete, „o tovární přímo výrobu překladů, k nimž používání byli většinou překladatelé anonymní“, jde-li o „nesvědomitá vydání, literárně bezcenná, jazykově vadná, nepřehlédnutá, často i přepisovaná z překladů starších i nejstarších, — má *denní kritika povinnost* varovati před nimi své čtenářstvo. Kniha je knihou jen tenkrát, je-li výsledkem *svědomitého osobního úsilí spisovatelova*, který se snaží vytvořiti *něco nového a lepšího*, než tu posud bylo, — jinak je to brak, který má býti kritikou denního tisku (neboť jen ta dostane se mezi široké kruhy čtenářské a jen ta je vlivná) huben a ničen.

Ad 2. Já za svou osobu nevěřím heslům, jako je „Kniha zdarma“. Alespoň ne u nás, kde kruhy čtenářské jsou a budou vždycky poměrně omezené — nejsme veliký, tj. početně veliký národ. Snad je to možné v Americe, kde čtenářstvo jest jistě dvacetkrát, ne-li víckrát, početnější;

nevím. Heslo „Kniha zdarma“ u nás jest mi více než podezřelé. Každý přeče ví, že knihu opravdu zdarma výrobce dáti *nemůže*, neboť kniha, je-li dobrá, stojí ho dnes jako každý jiný tovar mnoho peněz: musí dáti slušný honorář autorovi, respektive překladateli (chce-li mít od něho dobrou práci), musí koupiti dobrý papír, dáti knihu slušně vytisknouti, brožovati atd. — to všecko stojí peníze, dnes mnoho peněz. Je tedy heslo „Kniha zdarma“ buď frází, nebo podvodem, tj. nakladatel dává buď knihu špatnou, méněcennou, nebo odběratel musí si ji zaplatiti nějakou jinou formou než složením kupní ceny. Nabízeti „knihy zdarma“ a chtíti získati „knihy zdarma“ pokládám za hospodářskou nevychovanost a nezvědanost. Každý člověk poučený o povaze dnešního hospodářského řádu a o povaze dnešního výrobního podnikání ví, že *dobrou věc musí dobře zaplatiti*. Vzpomínám známého slova vynikajícího hospodáře národního: „Nejsem dosti bohat, abych mohl kupovati laciné věci.“ Ten bystrý muž věděl, že laciná věc musí býti dnes špatná.

Je to zvláštní zjev zaostalosti u nás. Člověk, který ví, že chce-li mít dobrý kabát, musí si na něj koupit *dobrou* látku a že taková dobrá látka *nemůže* býti *dnes laciná*, chce mít dobrou knihu zcela nebo napůl zdarma! Neví, že chce nesmyslné a že se sám klame! Lidé dovedou u nás dávat peníze na věci dobré a užitečné, dovedou je také vyhazovati na věci špatné, zbytečné nebo dokonce škodlivé a zhoubné — jen poesii, literaturu, umění, tyto nejvzácnější dary životní, chtěli by mít zadarmo.

Proto pokládám akci „Kniha zdarma“ u nás dnes za skutečné nebezpečí pro českou knihu. Spisovatel, který píše dnes básnicky hodnotné české knihy, nakladatel, který takové knihy řemeslně dobře a poctivě tiskne a vydává, mají právo, aby byli ze své činnosti živi, a živi občansky slušně, neboť činnost jejich jest nesnadná, těžká, velmi odpovědná, pro národ a jeho duchovní zdraví navýsost důležitá.

Ad 3. Jak dosáhnouti, aby česká kniha byla opravdu laciná a také přitom dobře vydaná, jest opravdu tvrdý oříšek. Ale snad se dá přeče rozlousknouti; a to myslím *poučováním a organizací čtenářstva*. Každý nakladatel snaž se býti v kontaktu se svým odběratelstvem, s čtenářstvem knih, které vydává. Začátek učinila u nás již Družstevní práce. Neznám podrobně jejího způsobu organizace čtenářské obce, ale její princip je tuším, aby čtenář měl vliv na výběr knih, které nakladatel vydá, aby spolurozhodoval v jejich volbě. To jest princip *v zásadě* správný — musí se jen zdokonaliti. Každý jen poněkud uvědomělý čtenář má své miláčky, spisovatele, které nejraději čítá; i touží přirozeně po tom, aby mu jeho nakladatel nebo knihkupec takové autory vydával a dodával. Ale nemá-li můj odběratel posud takového svého zamilovaného autora, *tím, že se ho zeptám po jeho mínění, přinulim ho, aby o věci trochu přemýšlel* a rozhodl se buď pro Petra, nebo pro Pavla. Tím již je vyhráno. Tím již se stává

z účastníka čtenářského stádce *čtenářem poněkud uvědomělým*. Zpočátku bude snad soud jeho nesprávný, pošetilý, mělký; ale má alespoň *jakýsi* soud, a proto je již schopný zdokonalování; mám s ním styk a mohu ho přesvědčovati, že se mýlí a proč se mýlí, že jeho první soud je povrchní, že si musí utvořiti soud jiný, lepší, promyšlenější.

Nestačí proto jen dáti čtenářstvu nebo odběratelstvu hlasovati a spravovati se pak prostě většinou. To by bylo často počínání velmi pochybné. Nemýlím-li se, rozhodla se kdysi v Družstevní práci většina proti Vančurovu Pekaři Marhoulovi, kdežto romány Rosůlkovy těší se přízni většiny členů. Takový soud nevezme osvícený nakladatel jen tak zholá za svůj, ale článkem nebo několika články *ve svém bulletinu* pokusí se jej opravit, přesvědčiti většinu, že soudí povrchně.

Ve svém bulletinu, napsal jsem. Ano, každý, i dosti malý nakladatel měl by vydávati pro svou obec takový bulletin, takového zpravodaje nebo rádce, kde by sám v *první osobě* hovořil se svou obcí, *exponoval se osobně*, vyložil, proč vydává právě tu nebo onu knihu, co jej na ni osobně chytlo a zaujalo; kde by se ptal po mínění svých odběratelů, otiskoval důležitější z nich, opravoval a zdokonaloval je atd.

Takový bulletin mohl by býti jen o několika listcích (u malých nakladatelů) a vycházeti třeba jen čtvrtletně. Ale každý nakladatel hodný toho jména měl by jej psáti a vydávati, aby se v nich vyznával ze svých plánů, vydával počet ze svého podnikání. Měla by to býti věc jeho nakladatelského svědomí, jeho veřejné odpovědnosti.

K tomu nemusí býti literárním kritikem. Stačí, je-li vzdělaným, uvědomělým nakladatelem. Neboť dnes *nemůže* nakladatel prodávat knihy jako bába na rohu ulice švestky nebo hrušky. Musí býti vzdělanou osobností, vědomou si svých snah, uvědomělým činitelem kulturním. Musí mít svůj určitý směr, své záliby, svůj vkus, své přesvědčení; a čím více vyhraněné, tím lépe. Jinak pohoří, dřívě nebo později, i obchodně.

O budoucnost Národního divadla

Nezáleží na tom, v jakém provozu je Národní divadlo. Je pouze zapotřebí za každou cenu udržet svobodu uměleckého podnikání, z něhož také vyplývá odpovědnost pro vedoucí činitele. Soudím, že jediným prostředkem k získání umělecké neodvislosti je svěření divadla odborníkovi uměleckému; otázky administrativní v každém případě musí být jemu podřazeny. Tak odpadne i každý byrokratismus a umělecký rozkvět bude zaručen.